

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

ปัจจุบันปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยมีหลายประการ เช่น ปัญหาขยะและสิ่งปฏิกูล มลพิษต่างๆ การใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือย ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ เป็น ปัญหาที่เกิดจากความเห็นแก่ตัวมักง่ายและขาดระเบียบวินัย การขยายตัวของชุมชน การเพิ่มของ จำนวนประชากรทำให้เกิดความหนาแน่นของประชากร เทคโนโลยีใหม่ ตลอดจนลักษณะนิสัยการ บริโภคของประชาชนในปัจจุบัน รวมถึงการพัฒนาต่างๆไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมแล้วแต่ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านมลพิษทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาสิ่งแวดล้อมทางด้านขยะ และ สิ่งปฏิกูล ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยอย่างมาก ด้านสถานการณ์ขยะในชุมชน ของ ปี 2555 เกิดขึ้นประมาณ 16 ล้านตัน หรือ 43,000 ตันต่อวัน ลดลงจากปีที่ผ่านมาประมาณ 8 หมื่น ตัน (ปี 2554 มีขยะเพิ่มขึ้นมากกว่าปกติจากกรณีอุทกภัย) โดยร้อยละ 22 เป็นขยะที่เกิดขึ้นใน กรุงเทพมหานคร (9,800 ตันต่อวัน) ทั้งนี้ ขยะทั้งหมดถูกนำไปกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ เพียง 5.8 ล้านตัน หรือร้อยละ 36 ขยะส่วนที่เหลือกว่า 10 ล้านตัน ถูกกำจัดทิ้งโดยการเผา กองทิ้งใน บ่อดินเก่าหรือพื้นที่รกร้าง ซึ่งส่วนที่จัดการไม่ถูกต้องจะเพิ่มขึ้นทุกปีจากขยะตกค้างและปริมาณขยะที่ เพิ่มขึ้นจึงเป็นเหตุให้เกิดการตกค้างของขยะตามสถานที่ต่างๆ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพ และ ปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม เช่น การเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของแมลงและสัตว์นำโรค การ เกิดอัคคีภัย นอกจากนี้ สารเคมีและโลหะหนักที่ปะปนมากับขยะอาจถูกน้ำฝนชะเอาสารอันตรายลงสู่ แม่น้ำลำธาร และแหล่งน้ำใต้ดิน ซึ่งปัญหาดังกล่าว อาจต้องใช้งบประมาณและเวลาจำนวนมากในการ แก้ปัญหา (กรมควบคุมมลพิษ, 2555)

การจัดการขยะที่นิยมปฏิบัติกันในปัจจุบันคือ การฝังกลบ การเผาและการทำปุ๋ยหมัก แต่การจัดการต่างๆเหล่านั้นถูกจำกัดในด้านความเหมาะสม ด้านปริมาณและสถานที่ในการกำจัด จึงมี ความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดการขยะอย่างเหมาะสม เพื่อลดปริมาณขยะ เช่น ขยะที่จะเผาหรือ ฝังกลบได้อย่างถูกต้อง ต้องมีปริมาณความชื้นของขยะปริมาณความชื้นอยู่ในช่วงที่ต่ำกว่า 40% จะ เหมาะแก่การเผา (กองวิชาการและแผนงาน, 2544) ความชื้นที่อยู่ในช่วง 40-60% เหมาะแก่การนำ ขยะไปทำปุ๋ยหมัก (สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค 3) เป็นต้น ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาลักษณะ ขยะทางกายภาพและทางเคมี เพื่อจะได้นำไปพิจารณาเพื่อหาแนวทางการจัดการขยะที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้อีกแนวทางหนึ่งที่จะนำมาใช้และได้ผลดีในการจัดการขยะ คือ การคัดแยกขยะในครัวเรือน หรือการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง เพื่อไม่ให้เกิดการปนเปื้อน ทำให้ได้วัสดุ เหลือใช้ที่มีคุณภาพสูง สามารถนำไป Reused-Recycle ได้ง่าย รวมทั้งปริมาณขยะที่จะต้องนำไป กำจัดมีปริมาณน้อยลงด้วย ซึ่งการคัดแยกขยะ ณ แหล่งกำเนิดนั้นต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของแต่ละชุมชน เช่น ครัวเรือน ร้านค้า ห้างสรรพสินค้า สำนักงาน บริษัท สถานที่ราชการต่าง ๆ เป็นต้น

นอกจากจะทำให้ลดปริมาณขยะที่จะนำไปกำจัดได้ในส่วนหนึ่งและยังสามารถช่วยประหยัดทรัพยากรธรรมชาติอีกด้วย

ตลาดในจังหวัดสมุทรสาครมีจำนวนมากโดยเฉพาะในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร เช่น ตลาดสดลีลา ตลาดมหาชัยเมืองใหม่ และตลาดทะเลไทย ซึ่งมีปริมาณขยะเป็นจำนวนมาก และปัญหาการจัดการขยะซับซ้อนเกินกว่าที่ของหน่วยงานรัฐหรือองค์กรท้องถิ่นจะสามารถจัดการปัญหาขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอาศัยประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการกับปัญหาเพราะประชาชนทุกคนอยู่ในฐานะของผู้มีส่วนร่วมในการสร้างปัญหาและฐานของผู้ที่ต้องเข้าร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา ค้นหาสาเหตุของปัญหา หาแนวทางการแก้ไขปัญหา และ ร่วมในการประเมินกิจกรรมการแก้ปัญหาเพื่อเป็นแนวทางในการวางยุทธศาสตร์ในการจัดการขยะจากตลาดสดให้ยั่งยืนต่อไป งานวิจัยนี้จึงเลือกศึกษาวิจัย คุณลักษณะทางกายภาพและเคมีของขยะจากตลาดสดทั้งสามตลาดนี้ รวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะเพื่อจะเป็นข้อมูลในการหาแนวทางในการจัดการขยะอย่างเหมาะสม ถูกวิธี และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อลดปัญหาปริมาณขยะที่จะเกิดขึ้นในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะทางด้านกายภาพ (Physical characteristics) ของขยะจากตลาดสดในเขตจังหวัดสมุทรสาคร
2. เพื่อศึกษาคุณลักษณะทางด้านเคมี (Chemical characteristics) ของขยะจากตลาดสดในเขตจังหวัดสมุทรสาคร
3. เพื่อศึกษาความรู้ ความเข้าใจ ของประชาชนด้านปัญหาขยะจากตลาดสดในเขตจังหวัดสมุทรสาคร
4. เพื่อศึกษาพฤติกรรมของประชาชนในการทิ้งขยะ ของผู้ประกอบการร้านค้า ลูกค้า และประชาชนในชุมชน

ขอบเขตการวิจัย

1. ศึกษาตัวอย่างขยะจากตัวอย่างในพื้นที่ของตลาดสด 3 ตลาดในเขตจังหวัดสมุทรสาคร ได้แก่ ตลาดสดลีลา ตลาดมหาชัยเมืองใหม่ และตลาดทะเลไทย
2. ศึกษาคุณลักษณะทางด้านกายภาพ (Physical characteristics) ได้แก่ ปริมาณขยะ อัตราการเกิดขยะ องค์ประกอบขยะ (Composition) และความหนาแน่น (Density)
3. ศึกษาองค์ประกอบทางด้านเคมีของขยะในตลาดสด ได้แก่ ปริมาณความชื้น (Moisture content), สารที่เผาไหม้ได้ (Volatile solid), ปริมาณเถ้า (Ash content), คาร์บอน (Carbon), ไนโตรเจน (Nitrogen), ไฮโดรเจน (Hydrogen), ซัลเฟอร์ (Sulfur), คลอไรด์ (Chloride), ค่าความร้อนของขยะ (Calorific Value) และโลหะหนัก ได้แก่ แคดเมียม (Cd), โครเมียม (Cr), ทองแดง (Cu), และตะกั่ว (Pb)

4. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2556 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ 2557

5. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่นำมาใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้ประกอบการร้านค้า และลูกค้าที่มาใช้บริการที่ตลาดสดทั้ง 3 แห่ง รวมถึงประชาชนโดยรอบ โดยใช้แบบสอบถามในการสนทนากลุ่มเจาะจง (Focus Group Discussion) เป็นการศึกษารูปแบบการจัดการเก็บขยะของพื้นที่ตลาดในชุมชนของประชาชนในเขตจังหวัดสมุทรสาคร โดยการสุ่มตัวอย่างจากแม่ค้าและประชากรที่มาใช้บริการในตลาดสด 3 แห่ง โดยแจกแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ให้ตอบแบบสอบถามจากตลาดสด 3 แห่ง จำนวนรวม 400 ชุด ในเขตพื้นที่ของจังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 400 คน เป็นตัวแทนในการตอบแบบสอบถามโดยใช้วิธีการของ ยามาเน่ (Yamane) ในการคำนวณจำนวนของประชากรที่ใช้ในการศึกษาในเขตพื้นที่

คำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย

1. มูลฝอยหรือ ขยะ(Waste) หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่เราไม่ต้องการ ที่เป็นของแข็งหรืออ่อน มีความชื้น ได้แก่ เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร ถุงพลาสติก ภาชนะกล่องใส่อาหาร ถัง มูลสัตว์ หรือซากสัตว์รวมตลอดถึงวัตถุอื่น สิ่งใดที่เก็บกวาดได้จากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์ หรือที่อื่น (พระราชบัญญัติสาธารณสุข, 2535)

2. ความรู้ของประชาชนในการจัดการขยะ หมายถึง ความรู้ของประชาชนในตำบลมหาชัยในด้านการจัดการบริหารขยะ

3. พฤติกรรมของประชาชนในการจัดการขยะ หมายถึง การใช้ประโยชน์จากตลาดสดของประชาชน และ วิธีการจัดการขยะของประชาชน

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาขยะโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทำให้เกิดการจัดการตลาดสดอย่างยั่งยืนต่อไป

2. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสามารถใช้กำหนดรูปแบบการจัดการขยะ อีกทั้งสามารถนำไปใช้ในการวางแผนกลยุทธ์การจัดการตลาดสดของจังหวัดสมุทรสาครโดยชุมชนมีส่วนร่วมให้มีรูปแบบการจัดการที่ชัดเจนมากขึ้น

3. เพื่อเป็นแนวทางแก่ชุมชนในการพัฒนาและส่งเสริมการจัดการตลาดสดโดยไม่ส่งผลกระทบต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ผลการศึกษายังเป็นประโยชน์ในการจัดการปัญหาขยะจากตลาดสดในพื้นที่อื่น ๆ สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการ นิสิตนักศึกษา หรือบุคคลอื่นทั่วไปที่สนใจอีกด้วย